

УДК 94:32–055.2(100) "1918/1939"

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2020.147.2>А. Брижук, асп., заст. директора з наукової роботи
ORCID ID: 0000-0001-5623-9705Національний університет "Острозька академія", Острог, Україна,
"Державний історико-культурний заповідник міста Острога", Острог, Україна

ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ВОЛИНСЬКИХ ЄВРЕЇВ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (ЗА МАТЕРІАЛАМИ МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ ГОЛОКОСТУ У США)

Між двома світовими війнами Західна Волинь, близько 10 % мешканців якої становили євреї, перебувала у складі Польщі. Метою дослідження є вивчення усноісторичних свідчень із колекції Меморіального музею Голокосту у США про життя єврейського населення міст Волинського воєводства в міжвоєнний період. Описано події, що передували Другій світовій війні. Розглянуті спогади показують побут і повсякдення єврейських громад міст Волинського воєводства, що становили близько двох третин мешканців. Аналіз спогадів дає уявлення про молодого мешканця єврейської громади. Переважно, це була особа, яка походила з релігійної сім'ї, котра мала свою маленьку справу, навчалася у державній і релігійній школі, мала знайомих чи друзів серед різних етнічних груп, знала кілька мов та не цікавилася політикою.

Ключові слова: Польща, Волинь, міжвоєнний період, місто, містечко, повсякдення, поляки, євреї, українці.

Усноісторичні свідчення займають важливе місце в комплексі джерел щодо вивчення історії України ХХ ст. Значення інтерв'ю як джерела до вивчення проблемних питань історії України ХХ ст. визначається наявністю в ньому багатого фактологічного матеріалу, інтерпретацій, вражень, спостережень і роздумів інтерв'юваних осіб щодо описуваних подій. Особливістю свідчень є те, що вони виключно суб'єктивні та містять відхилення під час опису пережитих подій. Останнє зумовлено віддаленістю між описуваними подіями та часом запису інтерв'ю, обмеженістю людської пам'яті або прагненням виділити чи приховати окремі факти. Усноісторичні матеріали часто виступають багатим джерелом до вивчення повсякденного життя, побуту, локальних політик і взаємодії етнічних, соціальних і релігійних груп.

Інтерв'ю розглядають як багатофункціональне джерело з погляду теорії інформації. Оскільки першоджерелом є особистість, то це зумовлює багатовимірність усних свідчень. Респонденту притаманні соціальні та поведінкові патерни з набором мотиваційних елементів. Джерелу притаманна фактологічність матеріалу, емоційність, іманентність етнокультурних особливостей.

Вивчення етнічної та територіальної структури населення Волинського воєводства відображено у працях українських істориків. Статистичні дані в дослідженнях використовували С. Кічий [21], В. Колесник та А. Супрунок [22], В. Кубійович [24], М. Кучерепа [25], С. Макарчук [27], В. Марчук [28] та інші автори. Різні аспекти єврейського питання у міжвоєнній Польщі вивчали Я. Хонігсман [32], М. Гон [18; 19; 20], І. Федик [32], Ю. Крамар [23] та ін. Дослідники сходяться на думці, що лєвова частка єврейського населення Західної України була лояльною до офіційної Варшави. Цій лояльності не завадила політика державного антисемітизму в останні роки міжвоєнного часу. Національно-культурне життя євреїв не було припинене та, попри все, активно розвивалося. У громадсько-політичній сфері існувало багато партій і громадських об'єднань. У Другій Речі Посполитій діяли релігійні, гуманітарні і благодійні організації різного спрямування, школи і релігійні установи. Єврейська громада мала вагоме представництво у сеймі. Лєйтмотивом у громадсько-політичному житті був виїзд на історичну батьківщину – Палестину. Останнє було природною реакцією на антисемітизм або частиною політичної ідеї.

Метою цього дослідження є висвітлення повсякденного життя в містах Волинського воєводства в міжвоєнний період представниками єврейської громади на основі усноісторичного архіву Меморіального музею Голокосту у США. Для реалізації поставленої мети необхідно дослідити мотивації, що впливали на ідентифіка-

цію своєї громади та безпосередні поведінкові реакції мешканців, визначити міжетнічні взаємини, повсякдення, а також сприйняття міського простору.

У статті розглянуто комплекс усноісторичних джерел, сфокусований на періоді між двома світовими війнами. Автор описує інтерв'ю осіб, котрі в міжвоєнний час народилися та мешкали в містах Волинського воєводства. Бєсїди були записані з метою комплектування фонду про історію Голокосту.

Меморіальний музей Голокосту у США (USHMM) є офіційним меморіалом Сполучених Штатів, присвяченим трагедії єврейського народу. USHMM проводить документацію, вивчення й інтерпретацію історії Голокосту. Місією музею, за його ж стратегією, є надання допомоги громадянам світу у протистоянні ненависті, запобіганні геноциду, сприянні зміцненню людської гідності та демократії [37].

Колекції USHMM містять більше 49 млн сторінок архівних документів, 80 тис. історичних фотографій, 200 тис. зареєстрованих осіб, що вижили, 1000 годин архівних кадрів, 84 тис. позицій у бібліотеці і 10 тис. усноісторичних свідчень [36]. У цій статті проведено огляд лише колекції усної історії USHMM, що містить інтерв'ю з жертвами Голокосту, визволителями концтаборів, рятувальниками, працівниками допомоги, колишніми військовополоненими та людьми різного соціального й етнічного походження, які були нацистами, колаборантами або свідками подій Голокосту. Інтерв'ю розпочали записувати 1989 р. як проєкт відділу усної історії Меморіального музею Голокосту США, що працював зі свідками подій Голокосту, незалежно від походження чи участі в подіях.

Бєсїди записані на аудіо або відео, останні писалися на відеокасети формату Betacam SP або VHS (JVC). У цифрову епоху були переведені на цифрові носії та презентовані в електронному каталозі на сайті музею. За своїми характеристиками та за підходом до записів матеріали з колекції USHMM належать до напівструктурованих опитувань. Такі інтерв'ю за типологією складаються з тематичних блоків і містять перелік обов'язкових аспектів, стосовно яких необхідно отримати інформацію [29, с. 11]. Інтерв'юєр зосереджує увагу на одній життєвій ситуації з метою якомога більше довідатися в інформанта про певний період його життя. У випадку інтерв'ю з колекції USHMM головним фокусом є тема Голокосту. Залежно від кількості осіб, що інтерв'юються одночасно, описані у статті джерела належать до одноосібних. За тематичною спрямованістю й інформаційним потенціалом інтерв'ю з колекції USHMM відносимо до проблемних або сфокусованих, які спрямовані на вивчення "переживання" людиною окремої історичної події, ситуації чи явища.

Відповідно до наявності стандартного для всіх респондентів запитальника, що містить конкретні (ненаративні) питання, проблемні інтерв'ю поділяють на: структуровані, напівструктуровані, наративні. У випадку інтерв'ю з колекції USHMM маємо джерело, що містить відкриту фазу вільного оповідання, тобто є напівструктурованими. Інтерв'ю починаються з питань про час та місце народження, про сім'ю, переїзди тощо. У деяких джерелах наявні так звані "питання для перевірки" про ім'я першого вчителя або інша точна інформація. Значну частину інтерв'ю займають свідчення про Голокост, що, зі зрозумілих причин, цікавить інтерв'юера. Події міжвоєнного часу докладно представлено у спогадах. Свідчення про цей період відображають пам'ять про "добрі часи" до війни та жахи Голокосту, а також належать до часу становлення або дорослішання особи, яка свідчить.

Життя євреїв на волинських землях мало давні історичні традиції. На початку XVI ст. єврейські громади з'явилися в Острозі, Луцьку, Володимирі, Кременці та багатьох інших містах. Євреї на Волині в міжвоєнний період проживали переважно в містах – 60 % за даними перепису 1931 р. [23, с. 82]. У 40 населених пунктах Волинського воєводства 2/3 населення належали до однієї національності. З них у 26 містах і містечках переважали єврейські громади, а у 14 містечках українські [35]. На Волині євреї були власниками майже 80 % торгових закладів. Чимало з них займалися дрібними промислами – кравецтвом, шинкарством, бляхарством, перукарством, перевезенням людей і товарів у містах тощо [23, с. 82].

Питання освіти найчастіше розглядаються в інтерв'ю з тих причин, що у міжвоєнний час відбувалося становлення та дорослішання респондентів. Уродженець Дубровиці Ефраїм Фішман навчався у школі Тарбут [4]. Це були івритомовні навчальні заклади, пов'язані із сіоністським рухом. Навчальна програма була світською і включала точні науки, гуманітарні науки, вивчення іврити та єврейської історії. 1934 р. у Волинському воєводстві діяли 50 івритомовних початкових шкіл, які перебували під опікою культурно-освітнього товариства "Тарбут" [38, с. 119]. Освіта відіграла важливу роль у житті єврейської громади, що є традиційним для цього народу. Згідно з морально-релігійними приписами євреїв, кожен правовірний юдей зобов'язаний був щоденно кілька годин приділяти вивченню Талмуду та релігійної літератури. У Волинському воєводстві Другої Речі Посполитої функціонували єврейські школи – хедери й талмуд-тори, головна увага яких зосереджувалася на релігійному вихованні. Такі школи діяли в усіх великих містах і містечках воєводства [1, с. 117].

В інтерв'ю з Джеральдом Гроссманом представлена інформація про навчання в державній школі та хедері (єврейська релігійна початкова школа) у Рівному, відвідування спеціалізованої школи ОРТ (Товариство ремісничої та сільськогосподарської праці серед євреїв) у 1936 р., відносини між євреями та неєвреями у Рівному, мовне середовище. Щодо останнього Д. Гроссман вказує на те, що розмовляли вдома на їдиші, а українською та польською мовами – в інших місцях. Також він оповідає про човникову трудову міграцію на прикладі його батька, який "працював у малому місті, що знаходиться за вісім кілометрів від міста Рівне, його називають Обарів, там батько працював кравцем у фірмі, і був завжди зайнятий цілий тиждень, там він мешкав, поки шив" [33].

Цікаві свідчення про освіту наводить Генрі Палмер, який народився 1913 р. у м. Острог. У цьому ж місті він навчався та вчителював. Палмер розповідає: "Я ходив у Єврейську школу: спочатку хедер, потім ешиву (рівнем вищу, ніж хедер). Також я відвідував Польську школу на місці", – зазначав він у своєму спогаді. Генрі

здобув релігійну освіту в єврейських навчальних закладах, а також у державній гімназії. Про останню він розповідає: "Я добре знав кілька предметів (латину, математику, фізику), тому займався репетиторством у школі. Мене настільки добре знали, приймали та цінували в тому місті, що я мав навантаження втричі більше ніж інші репетитори і це давало мені прибуток". Додатковим заробітком Генрі підтримував свою сім'ю. Такий успіх зумовив навчання його в педагогічній семінарії. Генрі Палмер зізнається, що йому "пощастило, що вона була в моєму місті і не потрібно було їхати кудись, у велике місто, в університет". 1935 р. він у 21-річному віці викладав у місцевій школі Тарбут, що означає "освіта". Окрім їдишу, у ній вивчали математику, географію й інші предмети [18].

Серед єврейського населення була поширена самозайнятість або малий сімейний бізнес. Батько Зева Буданського мав шкіряну майстерню. За його свідченнями, "у ті часи вони робили шкіряні вироби для коней, а раніше виготовляли реміні... Це було маленьке виробництво, а мій батько та дід разом керували цим бізнесом" [16]. Про малий торговий бізнес згадує Еллен Кейданов – уродженець м. Дубно. Його родина мала крамницю, "я б сказав, що вони називали це "кіоск", у ньому були цукерки і подібні речі". Значна зайнятість батьків зумовила наймання ними українки-гувернантки, яка "була дуже схожа на мою матір, ... і любила дітей. Вона була дуже відданою нам людиною. А насправді вона врятувала мене [у час Голокосту]" [5].

Відповідно до сказаного стає зрозуміло, що "життєвий простір" обмежувався домом і роботою, інколи ці місця були поруч. Житло Лізи Давидович Мурик в Острозі розміщувалося поруч з бізнесом її родини: "Власне, магазин був попереду, а будинок за ним" [12]. Малий бізнес у волинських містах був місцем перетину етнічних груп. Зрештою, ринок є визначальним чинником існування міста. Такий перетин культур зумовив потребу у знанні багатьох мов. В інтерв'ю з Максимом Гросблатом читаємо: "Ми говорили на їдиші. Я також розмовляв трішки українською. Насправді мій тато знав досить багато мов. Він знав німецьку, українську, польську, російську, бо більшість клієнтури були українці, чехи, росіяни. Тож він розмовляв із ними своєю мовою" [14]. Також у спогаді Макса Гросблата вказано, що в майстерні кравця уникали розмов про політику: "Ми говорили лише про те, що він хоче мати: костюм чи штани, чи піджак. Бізнес. Це все, про що ми говорили з ними. Ми ніколи не говорили про якусь політику" [14].

У політичній сфері євреї в Польщі поділялися на три групи: сіоністи, прихильники Бунду та "Спілка Ізраїлю". Сіоністи виступали за об'єднання всіх євреїв у Палестині, де мала бути створена держава. Прихильники Бунду боролися за соціалістичні ідеї. Їхнє ліве крило було близьким до комуністичної партії. "Спілка Ізраїлю" відстоювала єврейські традиції, боролася за збереження єврейської культури та релігійних традицій у внутрішньому житті єврейської громади в Польщі [30, с. 590].

Більшість опитаних осіб указувала на те, що були поза політикою, або ж у їхніх інтерв'ю це питання оминалося. Частина визнавала, що були сіоністами, підтримували рух європейських євреїв за створення єврейської держави. У свідченнях Люби Моргуліс, яка мешкала в Острозі, знаходимо відомості про приналежність до молодіжного крила сіоністів "Бейтару" [20]. Ідеологія організації сформувалася під впливом заклику Володимира Жаботинського створити єврейську законну армію для захисту єврейського населення підмандатної Палестини. "Бейтар" виховував у своїх членів прагнення особисто реалізувати ідеї активної боротьби [19, с. 215]. Діяльність В. Жаботинського провокува-

ла реакцію польських правих із метою витіснення євреїв із країни. Перші мали "еміграційний план", а другі – акцентували увагу на статусі "гостя" та тимчасовості перебування [18, с. 66]. Острожанка згадує про напівлегальний статус організації та зустріч із лідером: "У 38-му чи 35-му році, десь у ті роки він приїхав до Рівного, недалеко від Острога, тому ми вирушили, усі члени організації, щоб його побачити" [20].

У деяких інтерв'ю порушували питання антисемітизму в міжвоєнній Польщі. Шарлін Перлмуттер Шифф згадує, що однаково товаришувала з євреями, поляками й українцями та не відчувала антисемітизму [3]. Острожанин Федір Ісакович Інтергойз розповідав, що в місті мирно уживалися євреї, українці та поляки [8]. Натомість Єва Вагцун Річ зауважує, що через етнічну приналежність батько не міг потрапити до колеґії адвокатів і працювати в суді, "він став радником польських юристів. Це означає, що він перебував біля польського суду, давав їм поради, але він ніколи не міг увійти, ніколи не міг бути перед суддею" [6]. Генрі Палмер з Острога пригадує державницьку політику "нумерус клявзус" – квоти за етнічним принципом [10]. Хвилю антисемітизму впродовж 1938–1939 рр. підтверджує Якоб Харарі. У його спогадах знаходимо епізод про осіб, які перешкоджали входу покупців до магазину батька, – "стояли у дверях і казали неєвреям не заходити і не купувати, бо то єврейський магазин. Ці люди були польськими правими. Поліція їх просто підтримала" [11]. Отже, констатуємо, що наприкінці 1930-х рр., під впливом пропаганди з Німеччини та розвитком антисемітизму, міжетнічні взаємини змінилася не на користь євреїв.

Преважна більшість інтерв'юваних осіб зауважили релігійність своїх родин. Макс Гросблат згадує [14], що його батько був хазаном синагоги – посадова особа громади, інколи співець служби [32]. Сара Шапіро з Корця згадує, що її сім'я була релігійною. З теплою розповідає про зустріч шабату – вечерю в п'ятницю та наспівування земіро [38] – застільних пісень або гімнів, один із найвідоміших – "Шолом алейхем" (мир вам). Інший досвід описує уродженка Горохова Шарлін Перлмуттер Шифф: її батьки "були традиційними, але вони цитували ліберальні речі. Вони не були дуже релігійними, вони були традиційними. Я знала, хто я, якого походження. Ми відзначали всі свята". Імовірно, це пов'язано з тим, що голова родини Симеон Перлмуттер був професором філософії Львівського університету [2]. Становище родини Шарлін у суспільстві малого міста є найвиразнішим серед інших спогадів. Її матір була активною у громадському житті міста, в інтерв'ю описано участь у благодійному товаристві. Правдоподібно, що йдеться про "Міжнародну жіночу сіоністську організацію", яка мала сприяти емансипації євреїв у різних сферах суспільного життя, поширенню освіти, проведенню робіт у сфері соціального забезпечення. За дослідженням Ірини Левчук, ця організація діяла в Горохові впродовж другої половини 1930-х рр. [29, с. 144].

Цікаві свідчення містять спогади про сприйняття міського простору. На запитання "Чи було місто [Горохів] значного розміру за площею? Це було не маленьке містечко?" Шарлін Перлмуттер Шифф відповіла: "Це було маленьке містечко, так, але це був дуже типовий штетл, як його називали" [2]. Штетлом називали невелике місто з переважно єврейським населенням. Слово "штетл" використовувалося як метафора традиційного способу життя східноєвропейських євреїв XIX ст. Про єврейські містечка розповідають, як про соціально стабільні й незмінні, незважаючи на зовнішні впливи або напади. Описуючи Млинів, Езра Шерман вказує на міський статус поселення, попри те, що тут мешкало

всього 1200 євреїв і кілька сотень представників інших вірувань [7]. Ці дані є релевантними статистичним джерелам [35] та працям дослідників [21, 22, 24, 25, 27, 28]. Опис Млинова Езра Шерман починає з порівняння вигляду з антуражем мюзиклу "Скрипаль на даху", дія якого відбувається у типовому штетлі [7]. Американська дослідниця Елізабет Філіпс указує, що початок мюзиклу дійсно пов'язаний з цією темою, – жителі містечка намагаються продовжувати свої традиції та підтримувати своє суспільство, коли світ навколо них змінюється [33, с. 132]. Аса Шапіро підтверджує таке сприйняття міста, тут Корця, як "дуже маленького містечка, дуже щасливого містечка, не надто численного" [1].

Про відпочинок і рекреаційні зони згадує Шарлін Перлмуттер Шифф: "Серед міста був парк, і цей парк, я маю на увазі, був із деревами, знаєте, і з квітами, і з чагарниками, і саме тут люди ходили, коли хотіли гуляти" [3]. У інших спогадах свідчень щодо цього питання не знаходимо.

Отже, проаналізовані спогади репрезентують інформацію про побут і повсякдення єврейських громад міст Волинського воеводства. Євреї у містах Волині чисельно були найбільшою громадою, близько двох третин мешканців. Аналіз спогадів дає уявлення про молодого мешканця єврейської громади. Зазвичай, це була особа, що походила з релігійної сім'ї, яка мала свою маленьку справу, навчалася у державній і релігійній школах, спілкувалася й товаришувала з представниками різних етнічних груп, знала кілька мов і не цікавилася політикою. Описані свідчення не були доступні українським дослідникам через віддаленість архіву. Оцифрування, проведене музеєм, посприяло введенню свідчень до наукового обігу. Викладений у цій статті матеріал репрезентує досвід жертв Голокосту, що є свідченням однобічності – однієї з методичних проблем усноісторичних досліджень. Щодо останнього, то експлуатація трагедійного досвіду в цій статті зміщена за рахунок хронологічного обмеження міжвоєнним часом. Попри названу проблемність усноісторичних досліджень, спеціально-історичні методи дозволяють додати особистісне до загального наративу.

Список використаної літератури

1. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview Shapiro RG-50.030.0519 / Oral history interview with Asa.
2. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview RG-50.233.0120 / Oral history interview with Charlene Perlmutter Schiff.
3. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview RG-50.030.0203 / Oral history interview with Charlene Perlmutter Schiff.
4. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.120.0290 / Oral history interview with Efraim Fishman.
5. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0553 / Oral history interview with Ellen Kaidanow.
6. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0188 / Oral history interview with Eve Wagszul Rich.
7. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0750 / Oral history interview with Ezra Sherman.
8. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.226.0013 / Oral history interview with Fiodor Isakovich Intergois.
9. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG: RG-50.233.0048 / Oral history interview with Gerald Grossman.
10. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.493.0015 / Oral history interview with Henry Palmer.
11. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.477.0830 / Oral history interview with Jacob Harari.

12. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0168 0518 / Oral history interview with Lisa Dawidowicz Murik.
13. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.462.0091 / Oral history interview with Luba Margulies.
14. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.156.0018 / Oral history interview with Max Grosblat.
15. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0518 / Oral history interview with Sara Shapiro.
16. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.010.0015 / Oral history interview with Zew Budansky.
17. Волонтир О. Політика польської влади у галузі освіти у Волинському воєводстві (1921–1939 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 – всевітня історія / О. Волонтир; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2018. – 260 с.
18. Гон М. Етнополітичні протиріччя й конфлікти на західноукраїнських землях (1926–1939 рр.) / М. Гон // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2006. – Вип. 18. – С. 64–69.
19. Гон М. Єврейське питання в Західній Україні напередодні Другої світової війни (за матеріалами громадсько-політичної періодики краю) / М. Гон // Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі. – 2005. – № 1. – С. 9–27.
20. Гон М. Із кривдою на самоті. Українсько-єврейські взаємини на західноукраїнських землях у складі Польщі (1935–1939) : монографія / М. Гон. – Рівне : Волинські обереги, 2005. – 192 с.
21. Кічий С. Національний склад населення Західної України на початку 1930-х років / С. Кічий // Матеріали XL наук. конф. проф.-випл. складу і студ. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1994. – Ч. 2. – С. 78–80.
22. Колесник В. Народонаселення Волинського воєводства: (1921–1939 рр.): за матеріалами переписів у сучасних українських і польських дослідженнях / В. Колесник, А. Супрунюк // Минуле і сучасне Волині. Краєзнавство: Історія, здобутки, перспективи. – Луцьк, 1992. – С. 119–120.
23. Крамар Ю. В. Національно-культурна та релігійна політика урядів Польщі на Волині (1921–1939 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.02 – всевітня історія / Ю. В. Крамар; Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2015. – 536 с.
24. Кубійович В. Західні українські землі в межах Польщі 1920–1939 рр. / В. Кубійович // Наукові праці. – Париж; Львів : Фенікс, 1996. – С. 246–265.
25. Кучерела М. Етнотомографічні зміни у Волинському воєводстві 1921–1939 рр. / М. Кучерела // Поляки, українці, білоруси, литовці у міжвоєнній Польщі (1921–1939) : матеріали Міжнар. наук. конф., (Дрогобич, 8–9 жовтня 2004 р.) / упоряд. В. Футула. – Дрогобич, 2005. – С. 19–33.
26. Левчук І. Діяльність польських, українських та єврейських жіночих організацій у Другій Речі Посполитій: компаративний аналіз : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 – всевітня історія / І. Левчук; Рівненський державний гуманітарний університет; Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2018. – 257 с.
27. Макарчук С. Західна Волинь у 20–30-х роках ХХ ст. (етносотціальні та політичні відносини у краї) / С. Макарчук // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Л. – 2008. – Вип. 17. – С. 226–237.
28. Марчук В. Національний склад міських поселень Західної Волині на початку 1920-х рр. / В. Марчук // Наукові записки Національного ун-ту "Острозька академія". Серія "Історичні науки". – Острог, 2014. – № 22. – С. 111–127.
29. Пастушенко Т. Метод усної історії та усноісторичні дослідження в Україні / Т. Пастушенко // Історія України. – 2010. – № 17-18 (657–658). – С. 10–15.
30. Федик І. Національна політика міжвоєнної Польщі в Галичині: єврейський контекст (на прикладі діяльності правоохоронних органів) / І. Федик // Наукові зошити іст. ф-ту Львівського ун-ту. – 2012–2013. – Вип. 13-14. – С. 589–595.
31. Хонигсман Я. Катастрофа єврейства Західної України. Єврей Восточної Галичини, Західної Волині, Буковини і Закарпаття в 1933–1945 роках / Я. Хонигсман. – Л. : [б.и.], 1998. – 352 с.
32. Jewish Encyclopedia / Hazzan. URL: <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/3990-cantor/> (дата звернення: 9.06.2020).
33. Phillips E. Fiddler on the Roof: A Balancing Act / E. Phillips // The Montag. – Reno, Nevada, 2015. – № 4. – P. 130–143.
34. Shindler C. The Triumph of Military Zionism: Nationalism and the Origins of the Israeli Right / C. Shindler. – London : I. B. Tauris, 2006. – 282 p.
35. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej z oznaczeniem terytorjalnie im właściwych władz i urzędów oraz urządzeń komunikacyjnych. Przemysł; Warszawa : Wydawnictwo Książnicy Naukowej. – 1933. – 2096 s.
36. United States Holocaust Memorial Museum. URL: <https://www.ushmm.org/> (дата звернення: 9.06.2020).
37. United States Holocaust Memorial Museum. Strategic plan summary 2013–2018 (дата звернення: 9.06.2020)
38. Wróblewska U. Polityka oświatowa państwa polskiego wobec mniejszości narodowych, grup etnicznych i wyznaniowych zamieszkujących Kresy Wschodnie II RP / U. Wróblewska // Nauka. – 2011. – № 2. – S. 109–124.

References

1. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview Shapiro RG-50.030.0519 / Oral history interview with Asa.
2. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview RG-50.233.0120 / Oral history interview with Charlene Perlmutter Schiff.
3. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview RG-50.030.0203 / Oral history interview with Charlene Perlmutter Schiff.
4. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.120.0290 / Oral history interview with Efraim Fishman.
5. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0553 / Oral history interview with Ellen Kaidanow.
6. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0188 / Oral history interview with Eve Wagszul Rich.
7. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0750 / Oral history interview with Ezra Sherman.
8. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.226.0013 / Oral history interview with Fiodor Isakovich Intergerois.
9. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG: RG-50.233.0048 / Oral history interview with Gerald Grossman.
10. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.493.0015 / Oral history interview with Henry Palmer.
11. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.477.0830 / Oral history interview with Jacob Harari.
12. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0168 0518 / Oral history interview with Lisa Dawidowicz Murik.
13. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.462.0091 / Oral history interview with Luba Margulies.
14. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.156.0018 / Oral history interview with Max Grosblat.
15. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.030.0518 / Oral history interview with Sara Shapiro.
16. United States Holocaust Memorial Museum Archives, Washington, DC. Oral history interview. RG-50.010.0015 / Oral history interview with Zew Budansky.
17. Volontyr, O. (2018). *Polish government's education policy in the Volyn Voivodeship (1921–1939)*. Unpublished thesis (PhD in History), Taras Shevchenko National University of Kyiv. [In Ukrainian].
18. Hon, M. (2006). Ethnopolitical Contradictions and Conflicts in Western Ukraine (1926–1939). *Ukrainian national idea: realities and prospects of development*, 18, 64–69. [In Ukrainian].
19. Hon, M. (2005). The Jewish question in Western Ukraine on the eve of World War II (based on socio-political periodicals of the region), *The Holocaust and the present. Studies in Ukraine and the world*, 1, 9–27. [In Ukrainian].
20. Hon, M. (2005). *With resentment in solitude. Ukrainian-Jewish relations in the western Ukrainian lands as part of Poland (1935–1939)*. Rivne: Volyn charms. [In Ukrainian].
21. Kichyi, S. (1994). National composition of the population of Western Ukraine in the early 1930s, *Materials XL scientific conference of Volyn University named after Lesya Ukrainka*, 2. Lutsk. Pp. 78–80. [In Ukrainian].
22. Kolesnyk, V., Supruniuk, A. (1992). Population of Volyn Voivodeship: (1921–1939): based on census materials in modern Ukrainian and Polish. *Past and present of Volyn. Local lore: History, achievements, prospects*, 119–120. [In Ukrainian].
23. Kramar, Yu. (2015). *National-cultural and religious policy of the Polish governments in Volhynia (1921–1939)*. Unpublished doctoral dissertation, Lesia Ukrainka Eastern European National University. [In Ukrainian].
24. Kubiovych, V. (1996). Western Ukrainian lands within Poland 1920–1939. *Scientific works*. Pp. 246–265. [In Ukrainian].
25. Kucherepa, M. (2005). Ethno-demographic changes in the Volyn Voivodeship in 1921–1939. In: Futala, V. (Ed.), *Poles, Ukrainians, Belarusians, Lithuanians in interwar Poland (1921–1939): materials of the international scientific conference, October, 8-9. Drohobych*. Pp. 19–33. [In Ukrainian].
26. Levchuk, I. (2018). Activities of Polish, Ukrainian and Jewish women's organizations in the Republic of Poland: a comparative analysis. Unpublished thesis (PhD in History), Rivne State University of the Humanities; Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. [In Ukrainian].
27. Makarchuk, S. (2008). Western Volhynia in the 20–30s of the twentieth century. (ethnosocial and political relations in the region). *Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood*, 17, 226–237. [In Ukrainian].

28. Marchuk, V. (2014). National composition of urban settlements of Western Volhynia in the early 1920s. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Historical Sciences"*, 22, 111–127. [In Ukrainian].

29. Pastushenko, T. (2010). The method of oral history and oral history research in Ukraine. *History of Ukraine, 17-18 (657 – 658)*, 10-15. [In Ukrainian].

30. Fedyk, I. (2013). National policy of interwar Poland in Galicia: the Jewish context (On the example of law enforcement). *Scientific notebooks of the historical faculty of Lviv University, 13-14*, 589-595. [In Ukrainian].

31. Khonyshman, Ya. (1998). The catastrophe of the Jewry of Western Ukraine. Jews of Eastern Galicia, Western Volhynia, Bukovina and Transcarpathia in 1933-1945. Lvov: [s. n.]. [In Russian].

32. Hazzan. Jewish Encyclopedia URL: <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/3990-cantor/>

33. Phillips, E. (2015). Fiddler on the Roof: A Balancing Act. *The Montag*, 4, 130–143.

34. Shindler, C. (2006). *The Triumph of Military Zionism: Nationalism and the Origins of the Israeli Right*. London: I. B. Tauris.

35. Bystrzycki, T. (Ed.). (1933). *Index of places of the Republic of Poland with indication of territorially competent authorities and offices as well as communication devices*. Przemyśl; Warszawa: Wydawnictwo Książnicy Naukowej. [In Polish].

36. United States Holocaust Memorial Museum. URL: <https://www.ushmm.org/>

37. United States Holocaust Memorial Museum. Strategic plan summary 2013–2018.

38. Wróblewska, U. (2011) Educational policy of the Polish state towards national minorities, ethnic and religious groups living in the Eastern Borderlands in the Second Polish Republic. *Science*, 2, 109–124. [In Polish].

Надійшла до редколегії 15.12.20

A. Bryzhuk, PhD Student, Deputy Director for Research
Ostroh Academy National University, Ostroh, Ukraine,
State Historical and Cultural Reserve of Ostroh, Ostroh, Ukraine

EVERYDAY LIFE OF VOLYN JEWS IN THE INTERWAR PERIOD (ACCORDING TO THE HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM IN THE USA)

The interview is an important historical source of studying the problematic issues of the history of Ukraine in the XX century. The interview has a lot of factual materials, interpretations, impressions, observations, and development of the interviewees about the described events. Between the two world wars, Western Volhynia remained a part of Poland. About 10% of its population was Jews. This article examines historical evidence of the life of the Jewish population in the cities of Volhynian Voivodeship in the interwar period from the collection of the US Holocaust Memorial Museum (USHMM). USHMM documents, studies, and interprets the history of the Holocaust. The mission of the museum, due to the museum's strategy, is to help citizens of the world to fight hatred, to prevent genocide, to promote human dignity and to strengthen democracy. Interviews from the USHMM collection are semi-structured and focused, thus aimed at studying a person's "experience" of individual historical divisions and situations that arose.

The examined memoirs show the construction and spread of Jewish public cities of Volhynian Voivodeship, which was inhabited by about two-thirds of their inhabitants. Education issues are most often addressed to in interviews for those reasons that the interwar period lead to the formation and maturation of respondents. The articles describe the construction, professional employment, religious and social life, as well as the perception of urban space. The analysis of memories gives us idea of a young resident of the Jewish community. On average, this was a person from a religious family which had own small business. Such person attended public and religious school, had acquaintances or friends from different ethnic groups, knew several languages and was not interested in politics at all.

The material presented in this article represents the experience of Holocaust victims. Attention of the researchers in this group is evidence of one-sidedness – one of the main methodological problems of oral historical research. The exploitation of traumatic experience in this article is changed due to the chronological limits of the interwar period. Despite the above problem of oral historical research, methods permit us to add some kind of personal to the general narrative.

Keywords: Poland, Volhynia, the interwar period, the city, the town, everyday life, Poles, Jews, Ukrainians.

UDC 94(73)"1865/1901"+94(571.1/5)

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2020.147.3>

A. Zahorodnia, Master's Student
ORCID ID: 0000-0002-4836-0254
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

GEORGE KENNAN AND THE RUSSIAN-AMERICAN TELEGRAPH EXPEDITION

The article aims to analyze the participation of George Kennan, a prominent U.S. expert on Russian affairs, in the Western Union telegraph expedition and explain in what way it shaped his outlook on the Russian Empire. The research pays special attention to the factors that led to the development of Kennan's affectionate feelings towards Russia and the impact they made on his views. The explorer's travelogue "Tent Life in Siberia", which serves as the main primary source for this research, shows that after the first journey Kennan showed very little awareness of the tsarist's repressive policy and therefore created a positive public image of Russia in the U.S.

Keywords: George Kennan, Western Union telegraph expedition, U.S.-Russia relations, Siberia, Siberian exile system.

Problem statement. In the mid-nineteenth century, the relations between the United States and the Russian Empire were rather affectionate. Occasionally, there were times of minor conflicts, but they did not have much influence on a diplomatic climate in general. The historic change from friendship to hostility began in the 1890s. That was the time when America was in desperate need of the specialists who knew Russian affairs, especially from within the Empire, and could give some advice to U.S. policymakers. One of the most prominent experts of this period was George Kennan (1845-1924). His career as a specialist on Russia began in 1865 when he visited this country for the first time as a member of a telegraph expedition. Although the project was not successful, it made a tremendous impact on Kennan, sparking his interest in Russia. During the lifetime, Kennan went from being a Russophile to becoming a vigorous fighter against the tsarist's abuses of basic human rights. One of the most long-term results of his work was

making a sharp shift in American public opinion of Russia from poorly informed friendliness to strong awareness, that later had a huge impact on the intergovernmental relations. Along with the importance of the later period of Kennan's life, one must also pay attention to his first naïve encounters with Siberia that would have lasting formative effects on his character. These matters can still be relevant today due to Russia's continuous aggressive foreign policy, hence the need to understand the origins of Russian propaganda and its influence on common people's experience.

Analysis of sources and literature. George Kennan described his first journey to Russia in his famous travelogue "Tent Life in Siberia: And Adventures Among the Koraks and Other Tribes in Kamtchatka and Northern Asia". First published in 1870, it became the most famous of all of Kennan's writings. The travelogue is our main source of the author's early observations and reflections on the Russian Empire and its people, in which he wanted "to convey as clear and